

Ble Elverums-fullmakten gitt i korrekte former?

Det er på tide å skrive historien om et M.B.L. fullmaktsforslag 8/2.84

Av John Sand

Jeg er helt enig med Truls Dahl i at historikerens oppgave er å gi en korrekt beskrivelse av det som hendte, og at en realitet må være noe som stemmer med virkeligheten. Nettopp derfor hevder jeg at «Elverumsfullmakten» ikke er en realitet. Som det vil fremgå av professor dr. jur. Frede Castbergs bok JURIDISKE STRIDSSPØRSMÅL deler statsrettseksperten Castberg mitt syn.

Møtedeltagerne

Truls Dahl har rett i at det foreligger beskrivelser fra noen av dem som deltok i det Stortingsmøte som begynte på Elverum kl. 21.30 den 9. april 1940. Og disse beskrivelsene er et stu am verd.

Fullmaktsforslaget ble som kjent fremsatt av Hambro. I forbindelse med dette hadde representantene Førre (2 ganger), Stray og Getz, ordet. Etter at Getz hadde gitt en kort opplysning, uttalte Hambro: «-og Stortinget bekrefter alene med sin beslutning den generelle adgang til å gi provisoriske anordninger som Regjeringen har i den tid Stortinget ikke er samlet». Til dette repliserte Førre: «Hvis Regjeringen har den fullmakt, behøver den ikke å få en ny». Førres replikk må naturligvis betraktes som en innsigelse. Han (Førre) har i en artikkel i Andøya Avis 14/8 1958, understreket at «faktum var at herr Hambros siste innlegg måtte oppfattes som at han frafalt forslaget». I samme artikkel skriver Førre: «M... det som forbauser meg, er f. .s. at utenriksminister Trygve Lie i sin bok om Regjeringens mangeartige handlinger, bygger rettsgrunnlaget utelukkende på denne «fullmakt» som det ikke ble votert over, men som han hevder ble vedtatt. Og for å skrive dette, har han sett seg nødsaget til å gjengi kun en omskrivning av bl.a. mine innlegg og henstillinger». Førre forteller også at han etter krigen skrev til en stortingsmann og ba ham besørge seg (Førre) tilsendt den del av Stortingstidende som angikk Elverumsmøtet. Om sin reaksjon etter å ha mottatt Stortingstidende beretter Førre: «Og jeg fikk noe som lignet disse bladene, men til min store forbauselse ser jeg at referatet er omarbeidet. Mine uttalelser er omskrevet og forkortet». (Mine med en annen skrift)

understr.) Førre fortsetter: «Og så heter det at da det ikke fremkom innsigelser, ansees herr Hambros forslag som vedtatt. Imidlertid står det fast, at det virkelige Stortingstidende (hvis det da ikke er omarbeidet siden) intet inneholder om at der er foretatt votering». - At referatet av Elverumsmøtet ble «revidert» av eksilmyndighetene i London, bekreftes også av professor Castberg. I hans erindringsbok «Miner» heter det s. 96: «Men når det referat som sommeren 1940 i London ble satt opp - med rettelser i det opprinnelige - sier at fullmakten ble vedtatt, føler jeg meg ikke overbevist om at dette er riktig. Fylkesmann Utheim hevdet bestemt forleden aften (17/1-45) at noen Elverumsfullmakt ikke forelå». (Min understr.) Det må her innskrives at det av eksilmyndighetene ble utgitt en utgave av NORSK LOVTIDENDE som ble kalt «Londonutgaven» nr. 1. På forsiden opplyses det i en fotnote: «Dette er et revidert opptrykk av «Lovtidende» som ble utgitt i Norge 9. mai 1940».

En annen av møtedeltagerne på Elverum, daværende odelsstingspresident Neri Valen (V) har til avisen VARDE, gitt opplysning om hva som faktisk ble vedtatt på Elverum, nemlig forhandlinger med tyskerne om «danske tilstander». I samme artikkel skriver Valen: «Eg hugsar vel at politikanene var på det rene med at det ikke var votert over fullmakt i Elverum, og at fullmakta ikke var i konstitusjonelle former». Valen understreker også at: «...det var soleis uturvande å giera eit slikt vedtak. Og dersom vedtaket skulle ha hatt rettsverknad måtte det ha vori gjort i heilt andre former». (Min understr.). Jfr. her før nevnte kronikk av Hjelte som skrev bl.a.: «Det var ikke mulig for Stortinget gjennom et simpelt vedtak å skaffe regjeringen en konstitusjonell fullmakt den ikke hadde».

Nygaardsvold nektet

Når Truls Dahl skriver at: «Regjeringen var derfor fullstendig overbevist om at den hadde den myndighet fullmakten skulle gi den, og handlet overensstemmende med det, og det er det ingen som har bebreidet den for», tar han feil. At eksilregjeringen handlet som om den faktisk hadde hatt en fullmakt å støtte seg til, er nok så. Men den ble både gjort oppmerksom på, og bebreidet for at den påberopte seg en ekstraordinær fullmakt som aldeles ikke forelå.

Forholdet er at stortingsmann C.P. Wright (H) i et offentliggjort brev av 21/1 1960 forteller at da han ble klar over at eksilregjeringen umulig kunne ha det stenografiske referat av forhandlingene på Elverum, H.K.K. han sendt en korrekt avskrift til London. Herr Wright opplyser videre i brevet: «Da jeg selv kom dit (London) i mars 1942, skrev jeg et lengre brev til Hambro og fortalte dette. Han svarte meg at han kjente til det, men beklaget seg sterkt over at hans gjentatte anmodninger til Nygaardsvold om å få sendt referatet over til seg, ikke var imøtekommet, og han ba meg få tak i det. Jeg henvendte meg da til Nygaardsvold og ba om å få referatet utlevert. Dette nektet han til å begynne med (min understr.), men måtte på mitt spørsmål om han virkelig ville nekte meg å få se det jeg hadde fått oversendt til Regjeringen, imøtekomme min anmodning på betingelse av at jeg ikke viste det til noen». Lenger ut i brevet skriver Wright: «I London hadde jeg en dag en samtale med daværende justisminister, nu hr. justitiarius Terje Wold, og påpekte det feilaktige i at Regjeringen i sine provisoriske anordninger henvisste til Elverumsfullmakten og den og den paragraf i Grunnloven. Jeg sa ham at Elverumsfullmakten aldri var votert over og følgelig hverken vedtatt eller forkastet».

Han stusset over mine opplysninger og trakk riktigheten i tvil. Det kunne han selvfølgelig gjerne gjøre. Men hva jeg aldri har forstått, er at han ikke straks sendte et referat av mine uttalelser til Stortingspresidenten som da oppholdt seg i Amerika. Da hadde kanskje denne sak på et tidligere tidspunkt blitt oppklart. - Det turde være en kjent sak at en av vårt lands fremste rettslærde, professor dr. jur. Skeie uttalte i 1945 at: «den omtalte Elverumsfullmakten kan ikke anføres som rettsgrunnlag». I MINNER s. 190 skriver Castberg om sin kollega John Skeie at «han har ikke villet anerkjenne gyldigheten av provisoriske anordninger utferdiget i London». Castberg opplyser på samme side at både han og professorene Andeås og Skeie har «hevdet at visse provisoriske anordninger ble gitt tilbakevirkende kraft i strid med Grunnloven».

Resultat av propaganda

Enkelte vil kanskje spørre: Hvorfor ble «Elverumsfullmakten» påberopt under Riksrådsforhandlingene sommeren 1940?

Neri Valen gir svaret i nevnte artikkel: «Det var en ren forhandlingsbløff for «ved å godkjenne at fullmakta fell burt, å vinne førmuner i kongespørsmålet». Valen opplyser også at «først etter at riksrådsforhandlingene 17. juni med avsnittet om Elverumsfullmakta var blitt kjent i London, blir det i regjeringsfråsegna 24. juni propagandert med den fullmakt som Stortinget gav riksstyret i møtet på Elverum. Sjølv i Kongens radiotale 26. august, der han også refererte fra Stortinget på Elverum, er ikke noen nemnt om fullmakta». Valen gir også en forklaring på at det er oppstått tvil om hva Stortinget vedtok på Elverum: «Det er eit resultat av propagandaen i krigens år».

Når det har vært så maktpåliggende å forsvare «fullmakten», henger dette sammen med det store antall provisoriske anordninger som er gitt i henhold til den. En innrømmelse av at det ikke er gitt noen fullmakt ville være for avslørende for de impliserte, eller sagt med Nygaardsvolds egne ord i Stortinget 28/2 1946: «Det er ganske klart forekommer det meg, at hvis Regjeringen ikke hadde noen fullmakt fra Stortinget, men allikevel grep inn i de bevilgende og lovgivende myndigheters myndighetskompetanse, så må den bli å anse på en meget skarpere måte enn den ellers ville blitt, for dens forhold. Den har dermed gjort seg skyldig i et konstitusjonelt overgrep». Kilde Stortingets forhandlinger, bind 7a 1945/46.

Fortolkning nødvendig

Til Truls Dahls anførsel om at «her sier historikerne at det går an å fortolke kapitulasjonsavtalen som at Norge kapitulerte betingelsesløst...», er bare å si: Noen fortolkning er helt nødvendig. Det er fullt ut tilstrekkelig å se hva general Ruge forklarte under ed i Skanche-saken i følge NATIONEN 28/11 1947 sa Ruge: «Kapitulasjonen kunne aldri bli annet enn en kapitulasjon uten betingelser». I Arbeiderbladet samme dag refereres Ruge slik: «Når en skulle kapitulere på dette tidspunkt måtte det skje uten betingelser fra norsk side». I Morgenpostens referat står det: «Kapitulasjonen var en kapitulasjon uten betingelser», sier Ruge.

Jeg finner det besynderlig at «fortsettelseskrikerne» som utelukkende baserer seg på tro, skal ha så vanskelig for å tro på general Ruges utvetydige forklaring på dette punkt.